

Selkokieltä opetukseen!

7.4.2021

Ella Airaksinen

ella.airaksinen@kvl.fi

Päivän ohjelma

Välitehtävän purku

Näin kirjoitat
selkokieltä

Välitehtävän
muokkausta

Kirjoitustehtävän
ohjeistus

Koulutuksen rakenne

1. Keskiviikko 17.3.2021, klo 14–16.30

- Perustietoa selkokielestä ja sen periaatteista
- Ennakkotehtävän purku
- Selkokielliset julkaisut opetuksessa

2. Keskiviikko 24.3.2021, klo 14–16.30

- Selkokirjoittamisen ohjeita ja tehtäviä
- Välitehtävän ohjeistus

3. Keskiviikko 7.4.2021, klo 14–16.30

- Vertaispalaute välitehtävästä
- Selkokirjoittamisen ohjeita ja tehtäviä
- Välitehtävän muokkausta
- Kirjoitustehtävän ohjeistus

4. Tiistai 27.4.2021, klo 14–16.30

- Keskustelua kirjoitustehtävästä
- Kirjoitustehtävän muokkausta
- Selkokiellisten materiaalien ulkoasu

5. Torstai 28.4.2021, klo 14–16

- Selkokiellinen puhe ja vuorovaikutus
- Loppukeskustelu, palaute

Välitehtävän purku

Mukauta selkokielelle

Ammatillinen koulutus

Ammatillinen koulutus on tarkoitettu sekä juuri perusopetuksen päättäneille nuorille ja muille vailla ammatillisesti suuntautunutta tutkintoa oleville että työelämässä jo oleville aikuisille. Ammatillista koulutusta järjestetään ammatillisissa oppilaitoksissa. Ammatillisen koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen sisällöstä ja toteuttamisesta tutkintojen ja koulutuksen perusteiden mukaisesti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee ammatilliseen koulutukseen liittyvän lainsäädännön sekä ohjaa ja valvoo toimialaa. Koulutuksen järjestämistä varten opetus- ja kulttuuriministeriö antaa ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvan. Ammatillisesta koulutuksesta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriössä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osasto.

([Minedu](#))

Vertaispalaute

- Teidät jaetaan pareihin. Jaa tekstisi parillesi Teamsin pikkuryhmätilassa.
- Lue parin teksti, ja anna siitä kirjallista palautetta.
- Voit kiinnittää huomiota esimerkiksi seuraavalla dialla mainittuihin asioihin.
- Palautteen pitää olla rakentavaa: mitä hyvää tekstissä on, millaisilla muokkauksilla siitä saisi vielä paremman?
- Kun olet kirjoittanut palautteen, esitä se parillesi suullisesti.

Mieti muun muassa seuraavia asioita, kun annat palautetta

Onko teksti kirjoitettu lukijan näkökulmasta?

Onko tietoa tarpeeksi, puuttuuko jotain tärkeää, onko jotain turhaa?

Onko asioiden esittämisjärjestys looginen? Onko tärkein asia heti alussa?

Onko vaikeita sanoja? Onko ne selitetty?

Onko vaikeita rakenteita?

Ovatko lauseet ja virkkeet lyhyitä?

Ovatko kappaleet tarpeeksi lyhyitä? Onko väliotsikoita?

Kokonaisuus ja sisältö

Hyvä aloitus motivoi lukemaan

- Tekstilaji ja julkaisu ympäristö vaikuttavat siihen, millainen aloitus tekstiin sopii.
- Tekstin voi aloittaa esimerkiksi seuraavilla tavoilla:
 - orientoi lukijaa tekstiin (esim. lyhyt esittely, mitä teksti tai julkaisu käsittelee)
 - mene suoraan asiaan
 - herätä lukijan mielenkiinto (esim. koukuttava kysymys tai väite)
 - kokeile ingressiä tai aloituslausetta, johon kokoat tekstin pääviestin.

Mitä havaintoja
tekstin
aloituksesta?

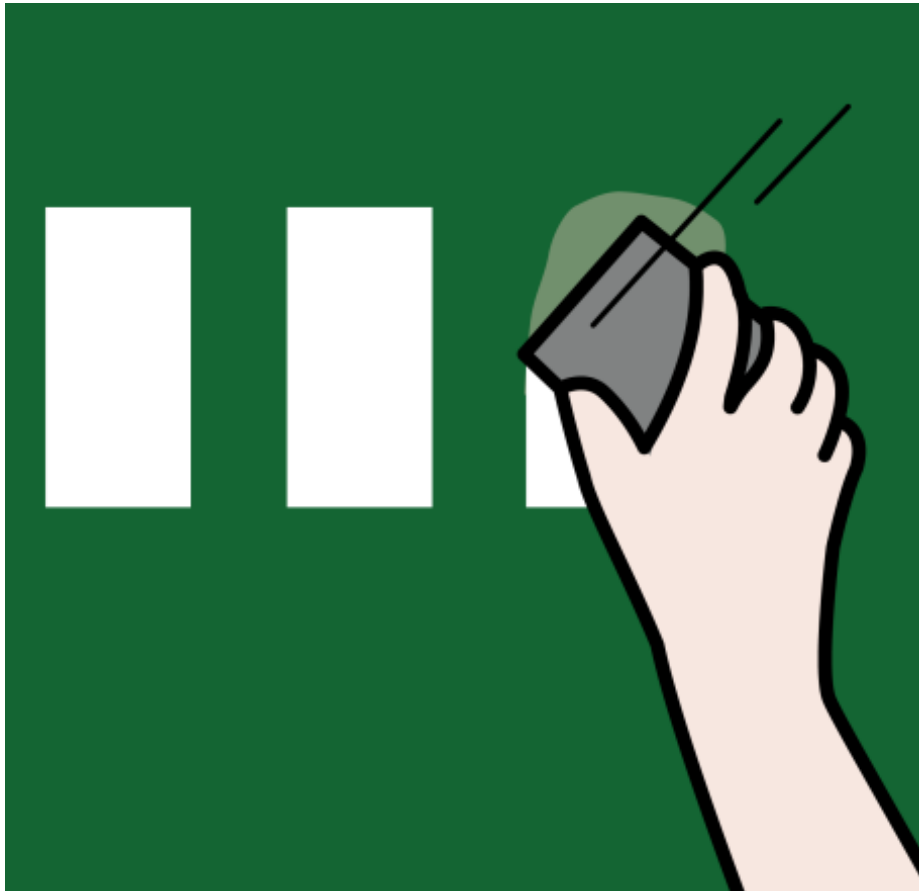
Vaikuttajakahvit

Pitääkö työstä saada palkkaa? Haluatko lisää mahdollisuuksia harrastaa tai osallistua?

Nämä ovat asioita, joihin sinä voit vaikuttaa.

Kerro päättäjille, mikä sinulle on tärkeää. Kerro, minkä pitää muuttua. Järjestä vaikuttajakahvit!

[\(Vernerinetin selkosivut\)](#)

Kuva: Sergio Palao / ARASAAC, Papunetin kuvapankki

Rajaa ja karsi tekstin sisältöjä

- Päätä, mitkä ovat tekstin pääsisällöt, mitkä ylimääräisiä teemoja
- Älä kirjoita mitään turhaa!
- Älä kuitenkaan karsi kaikkia tekstiä elävöittäviä yksityiskohtia

Liian tiivis teksti

Kun asiasisältöä karsii, lopputulos on joskus liian tiivis teksti. Hyvin tiiviin tekstin lukeminen on vaivalloista, koska lukijalle ei jää lepotaukoja.

- Etene rauhallisesti ja jaa asia riittävän pieniin osiin.
- Älä pakkaa yhteen lauseeseen tai virkkeeseen liikaa asiaa. Ilmaise yhdessä lauseessa yksi asia, älä enempää.

Esimerkki rauhallisesta etenemisestä

Joskus voi kestää kauan,
ennen kuin testin tulos on valmis.

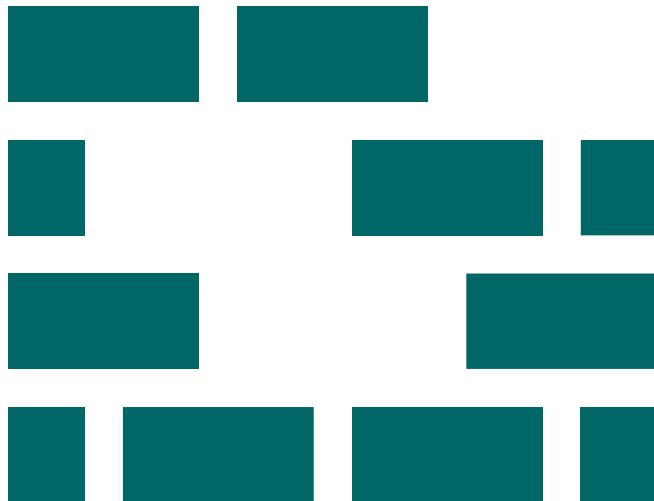
Lapsi voi palata kouluun tai päivähoitoon,
jos hänellä ei ole ollut oireita edellisenä päivänä.

Lapsi ei saa palata kouluun tai päivähoitoon, jos

- hän on altistunut koronavirukselle,
eli koronavirus on voinut tarttua häneen
- joku hänen perheestään on matkustanut
ulkomailla viimeisen 14 päivän aikana.

Mikä tässä on turhaa selkolukijan näkökulmasta?

Ryhmämuotoinen valmistava opetus soveltuu vasta maahan tulleille oppilaille. Ryhmäkoko määritellään perusopetuksen järjestämisperiaatteiden mukaisesti. Opetusta annetaan pääsääntöisesti alakouluikäisille ja yläkouluikäisille omissa ryhmissään. Opetusryhmien tulee sijaita kouluissa, joissa jokaiselle oppilaalle voidaan nimetä ikätasoa vastaava yhteistyöluokka perusopetuksesta. Integrointi perusopetukseen aloitetaan heti valmistavan opetuksen alkaessa. Esiopetuksessa perusopetukseen valmistava opetus toteutetaan kaupungin päiväkodeissa osallistaen lapset esiopetusryhmään. Valmistavaan opetukseen ottamisesta tehdään hallintopäätös. (rovaniemi.fi)

Varo sisällöllisiä aukkoja!

- Tekstiin syntyy sisällöllinen aukko silloin, kun kirjoittaja arvelee lukijan päättelevän tai arvaavan jotakin, mitä ei suoraan sanota
- Lukija tarvitsee riittävästi tietoa uusista asioista ja taustatietoja

Mitä lisätietoa lukija tarvitsee?

Tutustu Finlandia-ehdokkaisiin

Kaikkien kategorioiden Finlandia-ehdokkaat on nyt julkaistu. Palkinnot jaetaan ke 27.11.

Suomen kirjasaatiön sivuilta saat lisätietoa palkintoehdokkaista ja valintaperusteista. Voit myös äänestää omaa suosikkiasi.

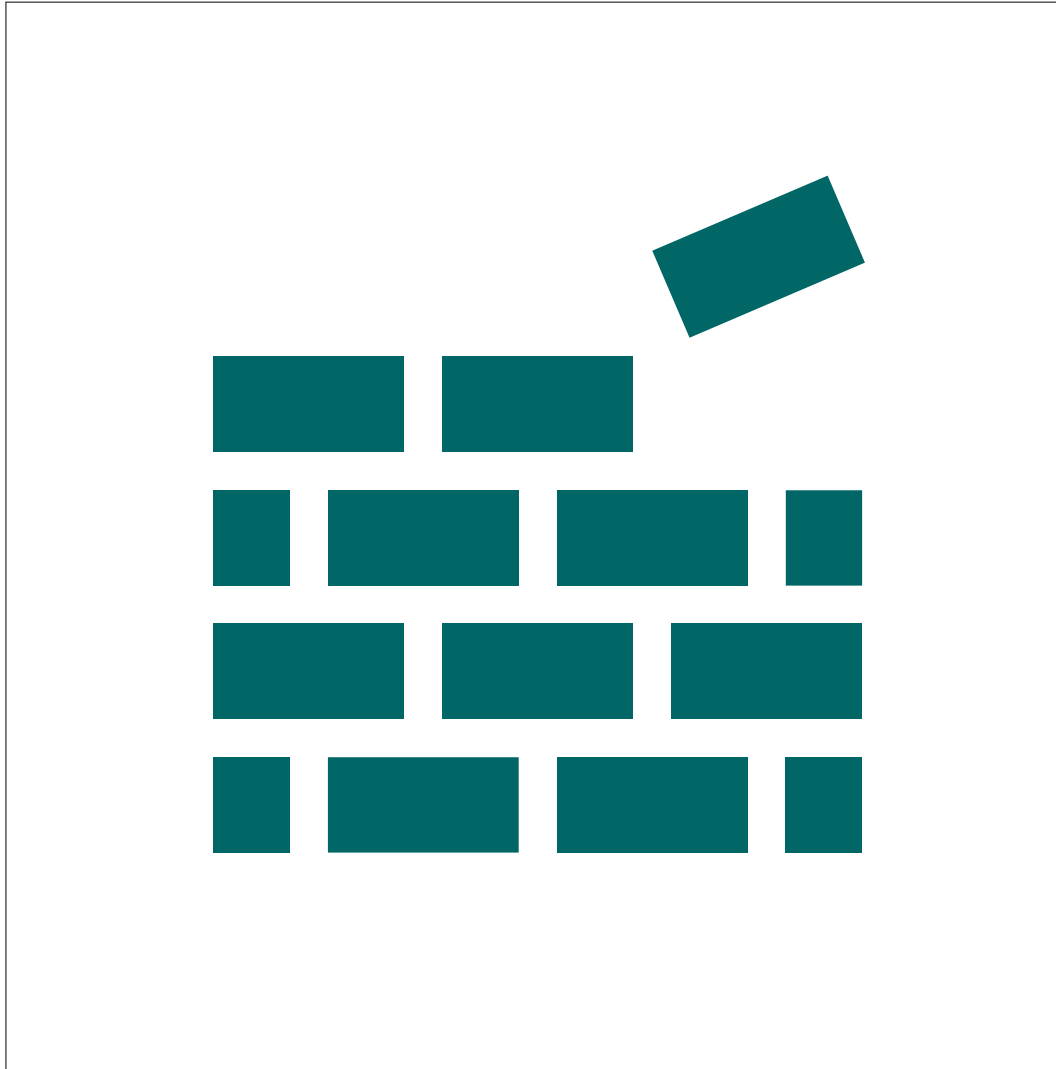
Voit katsoa kirjojen saatavuuksia ja tehdä varauksia ehdokkaisiin verkkokirjastossa. Alla olevia linkkejä klikkaamalla pääset tutkimaan kirjalistoja.

Tietokirjat

Romaanit

Lasten- ja nuortenkirjallisuus

([Seinäjoen kirjasto](#))

Sisällöllisten aukkojen paikkaaminen

- sanaselitykset
 - VALMA on ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus.
- konkreettiset esimerkit
 - Ota mukaan henkilöllisyystodistus, esimerkiksi passi tai ajokortti.
- vaikean sanan korvaaminen tutummalla
 - oppilaitos > asiayhteydestä riippuen esimerkiksi koulu, lukio tai ammattiopisto
- tiedon lisääminen

Miten paikkaisit sisällöllisen aukon? Kirjoita!

Tutustu Finlandia-ehdokkaisiin

Kaikkien kategorioiden Finlandia-ehdokkaat on nyt julkaistu. Palkinnot jaetaan ke 27.11.

Suomen kirjaseätiön sivuilta saat lisätietoa palkintoehdokkaista ja valintaperusteista. Voit myös äänestää omaa suosikkiasi.

Voit katsoa kirjojen saatavuuksia ja tehdä varauksia ehdokkaiisiin verkkokirjastossa. Alla olevia linkkejä klikkaamalla pääset tutkimaan kirjalistoja.

Tietokirjat

Romaanit

Lasten- ja nuortenkirjallisuus

([Seinäjoen kirjasto](#))

Vältä yliselittämistä

Alku

Tämä on opaskirja.

Opaskirja on kirja, josta saat neuvoja.

Tämä opaskirjassa on erilaisia reseptejä.

Reseptit ovat ohjeita, joissa sinua neuvotaan tekemään erilaisia ruokia.

Tässä opaskirjassa on kerrottu kaikki asiat, joita tarvitset ruokien tekemiseen.

Lukijalle

Tämän oppaan ohjeilla

voit valmistaa monenlaisia ruokia.

Oppaassa on reseptejä

ja ohjeita ruuan valmistukseen.

Yhteenvedo

Jäsentely

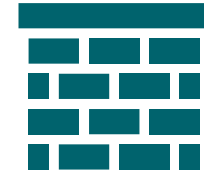
Jaa teksti sopivan kokoisiin osiin. Yhteen kappaleeseen yksi asia.

Jos teet mukautusta ja lähtötekstin rakenne ei ole selkolukijalle riittävän johdonmukainen, muuta sitä rohkeasti.

Tekstin aloitus

Mieti, miten rakennat aloituksen niin, että se auttaa lukijan pääsemään alkuun ja saamaan kiinni tekstin pääviestistä.

Tiedon määrä

Tarjoa lukijalle sopiva määrä tietoa. Varo sisällöllisiä aukkoja ja yliselittämistä.

Sanasto

Selkokielen määritelmä

Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, **sanastoiltaan** ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi.

Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea ja ymmärtää yleiskieltä.

Suosi helppoja sanoja

- Lyhyet sanat
 - työ, hyvä, koulu, asua
- Konkreettiset sanat
 - kaupunki, ihminen, sinä, rivitalo
- kotoperäiset sanat
 - tapaus, talous, esitys
- Vakiintuneet lainasanat
 - blogi, bussi

→ yleiskielen sanat

Helpot sanat

suosituttaa, toimittaa → tehdä

toimittaa hakemus → lähettää hakemus

olennainen → tärkeä

mikäli → jos

varhaiskasvatus → päivähoito, päiväkot

Muutoksenhakuohje → muutoksenhaun ohje
ohje muutoksenhakuun
näin haet muutosta
(päätökseen)

Mitä havaintoja sanastosta?

Ammatillinen koulutus kehittyy yhdessä työelämän kanssa

Ammatillisen osaamisen kehittämistarpeet nousevat ympäröivän yhteiskunnan ja toimintaympäristön muutossuunnista. Ammatillisen koulutuksen tulee vastata jatkuvasti uudistuviin työelämään tarpeisiin ja kehittää yksilöiden tarvitsemaa erilaista ammatillista osaamista.

([Oph](#))

Selkokieli sietää toistoa

- Selkokielessä voi käyttää enemmän toistoa kuin yleiskielessä.
- Synonyymien käytössä kannattaa olla maltillinen, viittaa samaan asiaan aina samalla sanalla tai pronominilla.
- Pitkissä yhdyssanoissa voi käyttää osittaistoistoa eli toistaa vain jälkimmäisen osan sanaa:
koronavirus > virus.

Koronavirus tarttuu, kun sairastunut ihminen aivastaa tai yskii.

Koronavirus voi tarttua myös kosketuksen kautta. Virus voi tarttua esimerkiksi, jos sairastunut ihminen yskii käteensä ja koskee toista ihmistä.

Virus saattaa tarttua myös pinnoilta, esimerkiksi ovenkahvoista. Koronavirus ei kuitenkaan säily kauan pinnoilla.

([THL](#))

Vältä vaikeita sanoja

- Pitkät sanat
 - jäsentietolomake, palautuspäivämäärä
- Abstraktit sanat
 - asiakkuus, vaje, osapuoli
- Kuvalliset sanat
 - puupää, tulikaste, aivovuoto
- Vanhat sanat
 - sirppi, pieli, pälvi, takinhelmus
- Uudet, vakiintumattomat sanat
 - funikulaari, influensseri, maalittaa
- Ammattikielten ja murteiden sanat
 - toimintakykyarvio, itsemääräämisoikeus, mutsi, ehtoo

Mikä sanastossa voi olla vaikeaa?

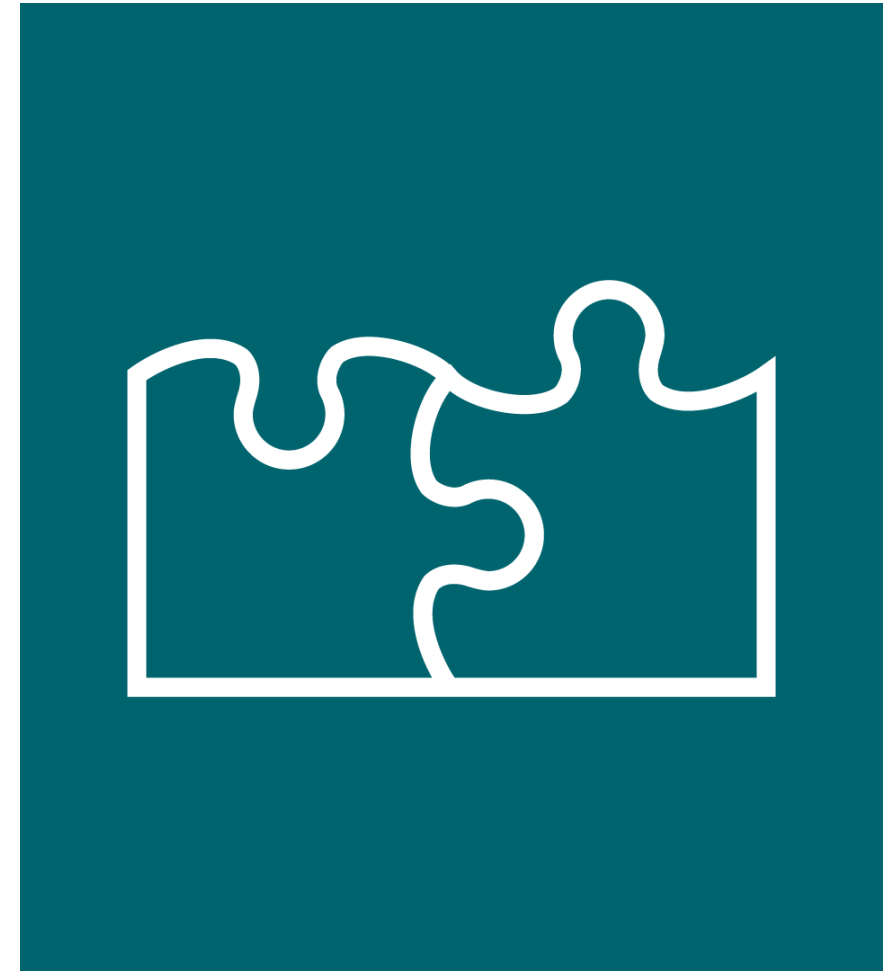
Sodan oikeussäännöillä eli kansainvälisen humanitaarisen oikeuden sopimuksilla pyritään rajoittamaan aseellisten selkkausten vaikutuksia. Tiedon levittäminen sodan säännöistä on Punaisen Ristin perustehtäviä. ([Punainen risti](#))

Eroon kuvallisesta ilmauksesta?

- Matalan kynnyksen palvelu
- Ympäristöystävällinen
- Kirjat ovat portti tietoon

Selitä vaikeat sanat ja käsitteet

- Kaikkea ei voi selittää, keskity tekstin viestinnällisen tavoitteen kannalta olennaisiin asioihin.
- Älä pyri tyhjentävään sanakirjaselitykseen, vaan mieti, mikä juuri tässä tekstissä on olennaista.
- Harkitse sanavalintoja: onko vaikea termi ja sen selitys tarpeen vai voiko asian sanoa toisin.
- Kiinnitä huomiota myös selityksen sävyyn: älä aliarvioi lukijaa.

Esimerkkejä selittämistä selkotekstissä

- **X eli Y:** Kun lainaat aineistoa, saat lainoistasi kuitin. Siinä ilmoitetaan aineiston eräpäivä eli viimeinen palautuspäivä.
- **X on Y:** VALMA on ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus.
- **X eli Y ja X tarkoittaa:** Vertaistuki tarkoittaa, että samassa tilanteessa olevat ihmiset voivat jakaa kokemuksiaan ja tukea toisiaan.
- **X eli, esimerkki, yläkäsite- ja alakäsite:** Työehtosopimus eli tes on sopimus alan vähimmäistyöehdoista. Työehtoja ovat esimerkiksi palkka, työaika ja lomat.

Sanojen selittäminen vaatii harjoittelua

Selitä konkreettisilla sanoilla.

Anna esimerkkejä, älä selitä liikaa.

Voit selittää alakäsitteitä
käyttämällä:

- koulutusjärjestelmä: koulut, ammattioppilaitokset ja yliopistot
- kosmetiikkatuotevalikoima: voiteet, meikit ja puhdistusaineet.

Miten selittäisit
rikostausta-sanana?

Suomen Punainen Risti on arvioinut ja määritellyt ne vapaaehtoistehtävät, joihin valittavien vapaaehtoisten **rikostausta** on tarkoitus selvittää.

([Punainen risti](#))

Yhteenveto

Helpot sanat

Suosi tuttuja, konkreettisia ja lyhyitä arkipäivän sanoja. Viittaa samaan asiaan aina samalla sanalla.

Vaikeat sanat

Vältä pitkiä, abstrakteja, kuvallisia ja harvinaisia sanoja.

Sanojen selittäminen

Selitä vaikeat, mutta tekstin ymmärtämisen kannalta tärkeät sanat, jos niitä ei voi jättää tekstistä pois.

Rakenteet

Selkokielen määritelmä

Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja **rakenteeltaan** yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi.

Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea ja ymmärtää yleiskieltä.

Käytä yleisiä kielen rakenteita

- Kuka tekee ja mitä?
 - Työnantaja voi sopia kanssasi liukuvasta työajasta. ([Työelämän abc](#), STTK 2018)
- Käytä passiivia vain harkiten.
 - Talo on rakennettu 1920-luvulla.
- Älä viittaa passiivilla lukijaan.
 - Lomake lähetetään osoitteeseen x.
- Käytä nollapersoonaa vain harkiten.
 - Tänne voi tulla milloin vain.

Tekijät esiin! Miten?

Valmentavat koulutukset mahdollistavat erilaisten taitojen vahvistamisen opiskelijan yksilöllisten tavoitteiden mukaan. ([Oph](#))

Valmentavassa koulutuksessa voit vahvistaa taitojasi omien tavoitteidesi mukaan.

Verbit selkokielessä

- Verbit ovat lauseen ydinsanoja, jotka ilmaisevat, mitä tehdään tai tapahtuu.
- Käytä tavallisia ja mahdollisimman konkreettisia verbejä:
 - katsoa, lukea, kuunnella, nähdä.
- Sijoita verbi lauseessa mieluummin alkuun kuin loppuun.
 - Äiti **päätti lukea** lapselleen kirjan illalla.
 - Kirjan lapselleen äiti päätti lukea illalla.

Karsi pois vaikeat rakenteet

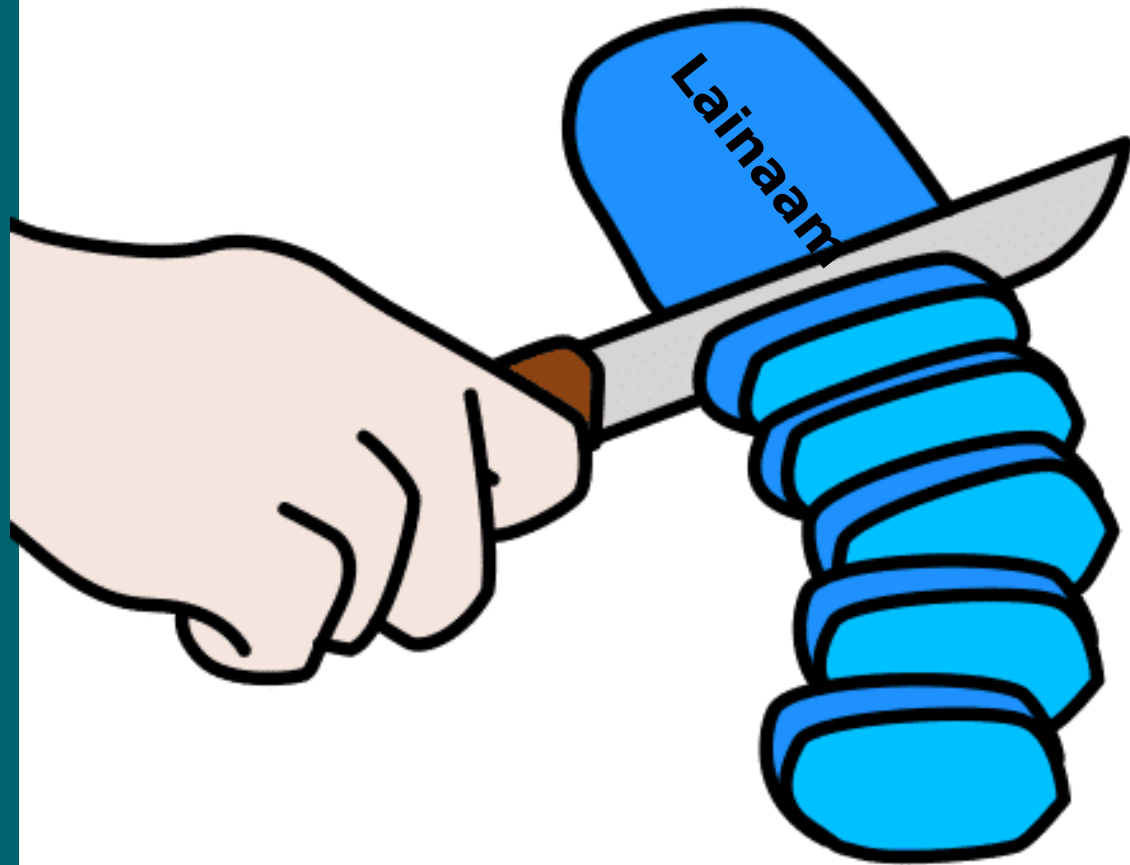
- Infiniittiset verbimuodot
 - Eläkkeelle jäänyt professori alkoi viettää aikaa lapsenlapsensa kanssa.
 - Lapsen säveltämien kappaleiden laatu yllätti isoisän.
 - Lauseenvastikkeet: tultuaan, kuunnellessa, soittaakseen
- Harvinaiset verbimuodot
 - nähnee, olkoon
- Harvinaiset sijamuodot
 - kitaroineen, pelastusliiveittä, paljain jaloin

Miten sanoisit helpommin?

- Varauduttava todistamaan henkilöllisyys opiskelijakorttia haettaessa.
- Sinun täytyy todistaa henkilöllisyytesi, kun haet opiskelijakorttia.
- Ota mukaan henkilöllisyystodistus, kun haet opiskelijakorttia.

Pilko pitkät määriteketjut

Lainaamiseen tarvittavan ilmaisen kirjastokortin saat kirjastosta.

→ Jos haluat lainata kirjoja kirjastosta, tarvitset kirjastokortin. Kirjastokortti on ilmainen. Saat kirjastokortin kirjastosta.

- Etenkin sellaiset, joissa on infiniittisiä verbimuotoja (lainaama, lainaava, lainattu) tai verbeistä tehtyjä substantiiveja (lainaaminen)
- Tietoa on helpompi omaksua pienemmissä palasissa

Miten eroon
määriteketjusta?

Lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen on tarpeen.

Vapaaehtoisen rikostausta selvitetään,
jos hän tekee töitä lasten kanssa.

Kirjoita lyhyitä lauseita ja virkkeitä

- Suosi lyhyitä lauseita.
- Kerro vain yksi tärkeä asia lauseessa.
 - Voit lainata kirjastosta kirjoja, jos sinulla on kirjastokortti.

Muista kuitenkin sidosteisuus!

- Käytä sidoskeinoja, joilla lauseet liittyvät toisiinsa
- Vältä irtonaisia päälauseita

Poliisi tiedottaa, ~~Onnettomuustie on jälleen käytössä. Sitä ei kannata käyttää. Ei ole pakko.~~

Poliisi tiedottaa, kun onnettomuustie on jälleen käytössä. Sitä ei kuitenkaan kannata käyttää, jos ei ole pakko.

Vältä vaikeita virkerakenteita

- Vältä useita sivulauseita samassa virkkeessä
 - **Vaikka tunnen hänet hyvin, en osaa sanoa, miten hän tähän asiaan suhtautuu, koska tilanne on meille kaikille uusi.**
 - Älä käytä kiilalauseita
 - **Henkilö, jolla on jo ammattialan perustutkinto tai sitä vastaavat tiedot ja lisäksi noin kolmen vuoden työkokemus, pystyy suorittamaan ammattitutkinnon.** (Porvoon kauppaoppilaitoksen Tie näyttötutkintoon - opas)
- Voit suorittaa ammattitutkinnon, jos sinulla on ammattialan perustutkinto ja noin kolmen vuoden työkokemus.

Yhteenveto

Tekijät

Rakenna lause niin, että siinä joku tekee jotakin.

Vaikeat rakenteet

Vältä harvinaisia sijamuotoja, verbien infinitiivimuotoja ja määräketjuja.

Lauseet ja virkkeet

Kirjoita lyhyitä lauseita ja virkkeitä. Kerro vain yksi asia per lause. Huolehdi tekstin sidosteisuudesta.

Välitehtävän muokkausta

Muokataan
välitehtävää parin
palautteen ja
tänään opitun
pohjalta!

Tarkista tekstissä esiintyvät käsitteet ja niiden selitykset.

Tarkista oikeinkirjoitus ja korjaa kirjoitusvirheet.

Tarkista, että tekstin rakenne on looginen ja otsikot vastaavat sisältöjä.

Mieti, ovatko kaikki yksityiskohdat todella tarpeen.

Mieti myös vastakkaisesti: sisältääkö kirjoituksesi tarpeeksi uutta tietoa vai oletko toistanut vain itsestäänselvyyksiä.

Lue teksti ääneen.

Tehtävän purku

- Teitkö muutoksia suuriin linjoihin: lukija, näkökulma, esitysjärjestys?
- Miten tekstin sisältö muuttui mukautuksessa: mitä karsit, mitä lisäsit?
- Millaisia sanastollisia valintoja teit, mitä piti selittää?
- Millaisia lause- ja virkerakenteita pohjatekstissä oli, miten ne muuttuivat?
- Tarvitsitko lisätietoa, mistä etsit sitä?

Kirjoitustehtävän ohjeistus

Vaihtoehto 1: mukauta selkokielelle

- Valitse jokin työhösi liittyvä yleiskielinen teksti, jonka olisi hyvä olla selkokielinen.
 - Teksti voi olla esimerkiksi tehtävä tai ohje opiskelijoille, kurssikuvaus tai viesti vanhemmille.
- Valitse mielellään teksti, jota voit oikeasti käyttää työssäsi.
- Mukauta teksti selkokielelle.
- Pohjatekstin pituus voi olla korkeintaan kaksi sivua.
- Rivitä teksti selkokielen periaatteiden mukaan!
- Muista tekijänoikeudet, jos aiot julkaista tekstin.

Vaihtoehto 2: kirjoita selkokielellä

- Voit myös tehdä kokonaan uuden tekstin valitsemastasi aiheesta.
- Teksti voi olla esimerkiksi tehtävä tai ohje opiskelijoille tai viesti vanhemmille.
- Valitse mielellään teksti, jota voit oikeasti käyttää työssäsi.
- Valmiina tekstin pituus saa olla korkeintaan noin kolme sivua.
- Rivitä teksti selkokielen periaatteiden mukaan!

Tehtävän palautus

- Palauta tehtävä Moodleen **viimeistään 21.4.2021!**
- Käytä komentoa *Lisää uusi keskustelu*, jolloin jokaisen kurssilaisen tehtävä tulee omaksi kohdakseen.
- Jos teit mukautuksen, liitä mukaan myös pohjateksti.
- Saat tehtävästä henkilökohtaisen palautteen. Palautetta antavat kurssin kouluttajien lisäksi Jenni Stolt ja Jenni Saarilahti.
- Seuraavalla kerralla pääset muokkaamaan tekstiäsi palautteen perusteella.

Kiitos! 😊

Kysymyksiä,
kommentteja?

ella.airaksinen@kvl.fi